

Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi

2023, 6(1): 85-103.

DOI: [10.26677/TR1010.2023.1172](https://doi.org/10.26677/TR1010.2023.1172)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Emirdağ İlçesinden Avrupa'ya Göçte Bağlayıcı Sosyal Sermayenin İşlevselliği

Doç. Dr. Rukiye TINAS, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Eskişehir, e-posta: rukiye_tinas@hotmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8096-6662>

Prof. Dr. Zeki KARTAL, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, (Emekli Öğretim Üyesi), Eskişehir, e-posta: zkartalsinka@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9739-8489>

Prof. Dr. Özcan DAĞDEMİR, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Eskişehir, e-posta: dagdemir@ogu.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1671-0491>

Doç. Dr. Hüseyin GÜRBÜZ, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Eskişehir, e-posta: hgurbuz@ogu.edu.tr
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1085-9164>

Öz

Bu makalede “Emirdağ ve Avrupa arasında süreklilik arz eden göçte Emirdağ bağlayıcı sosyal sermayesinin işlevi var mıdır?” sorunsalına cevap aranmıştır. Sorunsala cevap bulabilmek amacıyla Emirdağ ilçe merkezi ve 53 köyündeki 1686 hane halkına sosyal sermayenin üç unsurunu – norm, sosyal ağ (*network*) ve güven – ortaya koymaya yönelik tutum soruları ve bağlayıcı sosyal sermayenin işlevselliğine dair sorular içeren bir anket uygulanmıştır. Frekans analizine tabi tutulan anket verileri, Emirdağ'dan Avrupa'ya sürekli göç örneğinde “Kümülatif Nedensellik Teorisi”nin doğrulandığını ve Emirdağ bağlayıcı sosyal sermayesinin işlevselliğinin her yeni göç döneminde bir artış trendi sergilediğini ortaya koymuştur. Emirdağ bağlayıcı sosyal sermayesinin varlığına göçün dinamikleri açısından yaklaşıldığında, bu sermaye yeni göçlere hizmet etmekten ziyade Avrupa'da yaşayan Emirdağlılar ve Avrupa'da yaşayan Emirdağlılar ile memleket arasındaki bağları canlı tutmaya ve Emirdağlılık kimliğinin orijinalliğinin muhafazasına katkı sağlamaktadır. Avrupalı Emirdağlıların memleketlerine yabancılaşmış unsur olmaları değil, sosyal, ekonomik hatta politik statüleriyle potansiyel olarak yerel kalkınmaya katkı sunan aktörlere dönüşümleri söz konusudur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Sermaye, Dış Göç, Kümülatif Nedensellik Teorisi, Emirdağ, Avrupa.

Makale Gönderme Tarihi: 11.11.2022

Makale Kabul Tarihi: 13.01.2023

Önerilen Atıf:

Tinas, R., Kartal, Z., Dağdemir, Ö. ve Gürbüz, H. (2023). Emirdağ İlçesinden Avrupa'ya Göçte Bağlayıcı Sosyal Sermayenin İşlevselliği, *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 6(1): 85-103.

Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences

2023, 6(1): 85-103. DOI: [10.26677/TR1010.2023.1172](https://doi.org/10.26677/TR1010.2023.1172)

ISSN: 2667-422X Dergi web sayfası: www.sobibder.org

RESEARCH PAPER

The Functionality of Bonding Social Capital in Migration from Emirdağ District to Europe

Associate Prof. Dr. Rukiye TINAS, Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Eskişehir, e-mail: rukiye_tinas@hotmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8096-6662>

Prof. Dr. Zeki KARTAL, Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, (Retired Lecturer), Eskişehir, e-mail: zkartalsinka@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9739-8489>

Prof. Dr. Özcan DAĞDEMİR, Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Eskişehir, e-mail: dagdemir@ogu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1671-0491>

Associate Prof. Dr. Hüseyin GÜRBÜZ, Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Eskişehir, e-mail: hgurbuz@ogu.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1085-9164>

Abstract

The research question of this paper is whether Emirdağ's bonding social capital has a function in the continuous migration between Emirdağ and Europe. In order to find an answer to this question, a survey was applied to 1686 households in the center and 53 villages of Emirdağ district. The survey data subjected to frequency analysis 1° confirmed the "Cumulative Causation Theory" in the example of Emirdağ's continuous migration to Europe 2° showed the increasing functionality of Emirdağ's bonding social capital in each new period of migration. Moreover, Emirdağ's bonding social capital helps 1° to keep alive the ties between the residents of Emirdağ living in Europe and the residents of Emirdağ living in Europe and the homeland 2° to preserve the originality of the Emirdağ identity, rather than to serve new migrations. It seems that Turkish Europeans with Emirdağ descent have transformed into actors who potentially contribute to local development with their social, economic and even political status.

Keywords: Social capital, Migration, Cumulative Causation Theory, Emirdağ, Europe.

Received: 11.11.2022

Accepted: 13.01.2023

Suggested Citation:

Tinas, R., Kartal, Z., Dağdemir, Ö. and Gürbüz, H. (2023). The Functionality of Bonding Social Capital in Migration from Emirdağ District to Europe, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 6(1): 85-103.

GİRİŞ

Afyonkarahisar iline bağlı Emirdağ ilçesinden Avrupa'ya göç 1950-1959 yılları arasında başlayarak 1960'lı yılların ikinci yarısından itibaren süreklilik kazanmıştır. Söz konusu göçün temelinde ilçenin tarıma dayalı bir ekonomiye sahip olması yatmaktadır. İlçede tarım faaliyetleri daha çok küçük tarım işletmeciliğine dayalı ve geleneksel yöntemlere göre yürütülmekte iken, tarımın mekanikleşmesi, miras yoluyla küçük tarım işletmelerinin dağılması, tarımsal yapıya uygun faaliyet gösteren geleneksel zanaatkârlığın-esnaflığın çöküşü ve paralelinde nüfusun artması ilçeden Avrupa'ya göç hareketlerini tetiklemiştir. Emirdağ'dan Avrupa'ya göç birkaç kişiyle 1950'li yıllarda başlamış olsa da, Emirdağlıların Avrupa'ya kitleler halinde göçlerinin 1960'lı yıllarda iş gücü anlaşmalarıyla gerçekleşmiş olması sebebiyle asıl üç büyük göç dönemi söz konusudur: İlki birinci kuşağın 1960-1969 yıllarını kapsayan “ön göç”; ikincisi birinci kuşak göçmenlerin eşlerini ve çocuklarını yanlarına aldıkları 1970-1979 yıllarını kapsayan “aile bütünleşmesi”; üçüncüsü ise, Türkiyeli gelin ya da damatların gurbetçi¹ eşleri tarafından bulundukları Avrupa ülkelerine aldırıldıkları 1980'ler ve sonrası yıllarını kapsayan “evlilik yoluyla göç” dönemleridir (Kartal, 2014).

Emirdağlıların hem iç göç hem de dış göç destinasyonu ve ilgili destinasyonda (yurt içi/yurt dışı) yerleşim gerçekleştirecekleri yer (şehir/ilçe/mahalle) tercihlerinde Emirdağlı eş-dost-tanıdıkların olması belirleyici olmuştur. Bu durum da Emirdağlı göçmenlerin belirli ülke/şehir/ilçe/mahallelerde kümelenmeleri sonucunu yaratmıştır.² Buradan hareketle “Emirdağ ve Avrupa arasında süreklilik arz eden göçte Emirdağ bağlayıcı sosyal sermayesinin işlevi var mıdır ?” sorusuna bu makalede cevap aranmaktadır.

Makalenin sorunsalına ilişkin temel varsayım söz konusu göç dönemleri ile çağdaş sosyal bilimcilerin üzerinde uzlaştıkları sosyal sermayenin üç unsuru olan norm, sosyal ağlar (*network*) ve güven arasında ilişkilerin olduğudur. Bunu ortaya koymak amacıyla, 2017 yılında Emirdağ ilçe merkezi ve 53 köyünde 1686 hanenin kapısını çalarak anket yöntemiyle veri toplamış olan araştırma projesi veri tabanından yararlanılmıştır.^{3 4}

Üç bölümden oluşan makalenin birinci bölümünde sosyal sermaye kavramının klasik düşünürler üzerinden düşünsel kaynaklarına ve çağdaş sosyal bilimcilerin bu kavramı kullanımlarına yer

¹ Avrupa'daki Türklerin artık Türkiye'ye temelli dönüş gibi bir gayeleri yoktur. Birkaç kuşaktır yaşadıkları, yatırım yaptıkları ve vatandaşlıklarını aldıkları o ülkeler onlar için geçici bir durak değil, ikinci bir “vatan” durumundadır. Avrupa'daki Türkler için “gurbetçi” adlandırması tam olarak uygun düşmese de, yazımda sağladığı pratiklik sebebiyle ve onların anavatanından uzak olmaları göz önünde bulundurularak bu çalışmada gurbetçi adlandırması kullanılmıştır.

² Bu makalenin iki yazarı Kartal Z. ve Tinas R., Avrupa'ya Emirdağ'dan göç etmiş göçmenlerin soyundan gelen Türk/Avrupa çift vatandaşlığa sahip Emirdağlılardır. Makaledeki bu bilgi Emirdağ topluluğunu içeriden tanımaları nedeniyle yazarların tecrübe ve gözlemlerine dayanmaktadır.

³ Bu makale Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından desteklenen 201617C204 numaralı “Yerel Gelişme Bağlamında Emirdağ İlçesinin Kültürel-Sosyolojik Değişim Süreçleri; Sosyo-ekonomik Gelişim Düzeyi Değişimlerinin Tespiti ve Göç İlişkisi (1950-2014)” başlıklı ve 29.09.2017 tarihinde kapanan projeden elde edilen verilerden üretilmiştir.

⁴ Anket sorularının oluşturulmasında İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatı (OECD)'nin sosyal sermaye ile ilgili dünya çapındaki anketlerden – yaklaşık 1300 sorudan – oluşan veri bankasından esinlenilmiştir. Bkz. “The OECD measurement of social capital project and question databank”. OECD. <https://www.oecd.org/sdd/social-capital-project-and-question-databank.htm>.

verilmiştir. Ayrıca sosyal sermayenin üzerinde uzlaşılabilir türlerine yer verilerek özellikle bu çok boyutlu insani kaynağın olumlu sonuçları üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde, sosyal ağların uluslararası göç süreçlerindeki merkezi önemi bilindiğinden sosyal sermaye göç bağlantılı olarak incelenmiştir. Sosyal sermayeye dair kavramsal çerçeve ve onun göçteki etkisi böylece sunulduktan sonra üçüncü bölümde Emirdağ bağlayıcı sosyal sermayesi ve Emirdağlıların Avrupa'ya göçü ele alınmıştır. Anket verilerinin kullanıldığı bu uygulama bölümünde çalışmanın sorunsalına cevap bulmak amacıyla frekans analizine başvurulmuştur.

SOSYAL SERMAYE

Sosyal sermaye kavramını ilk defa “*The Rural School Community Center*” başlıklı makalesinde kullanan Lyda J. Hanifan (1916), kavramı bir topluluğun üyelerini karakterize eden arkadaşlık, sempati, yardımlaşma, işbirliği ve dayanışma ilişkilerine bağlamıştır.⁵ Hanifan’a göre (1920:78) bu ilişkiler topluluk üyelerinin – eserinde özellikle kırsal topluluğu ele almaktadır – refahını sağlamada bir zenginlik (sermaye)’dir. Alexis de Tocqueville, Emile Durkheim, Max Weber, Karl Marx, Charles H. Cooley ve Ferdinand Tönnies gibi Batılı düşünürler ve onlardan önce İbn-i Haldun, bileşenlerini ortaya koyarak sosyal sermaye kavramının ortaya çıkışına katkı sağlamışlardır.

“Mukaddime”inde kabileleri ele alan İbn-i Haldun, kan bağına burada en güçlü bağ sayarak, “asabiyet” kavramını yakınlık bağı ve yakınlar birliğiyle eş anlamlı olarak kullanır (2017:269-274). Bu kavramla ön plana çıkan birlik, beraberlik ve dayanışma fikri üzerine temellenen “sivil toplum” nosyonu Tocqueville’in (1986) eserinde yer bulur. Benzer şekilde Durkheim (1930), “toplumların çimentosu dayanışmadır” diyerek sosyal sermayenin dayanışma bileşenini dile getirir. John Field’in yazdığı gibi, insanları birbirine bağlayan ara bağları ya çok az önemsemiş yahut hiç önemsememiş olsa da – ezilen sosyal gruplarda – dayanışma fikri Marksizm’de de mevcuttur (2008:8). Aynı kapsamda Cooley, “birincil gruplar (*primary groups*)” olarak adlandırdığı samimi yüz yüze birlik (*association*) ve işbirliği ile özdeşleşmiş olan gruplarda – en önemlileri aile, çocuk oyun grubu, komşular ya da yaşlı cemiyetleri – ortak yaşam ve ortak amaçlar için “ben”lerin yerlerini “biz”lerin aldığını belirtir (1909:23). Bu gruplarda öne çıkan “sempati” de, sosyal sermaye için temel teşkil etmektedir. Tönnies de, “Cemaat ve Toplum (*Gemeinschaft und Gesellschaft*) (1887)” isimli eserinde toplulukları organik (cemaat) ve mekanik (toplum) yapıları üzerinden ikiye ayırarak, organik bir grup olan cemaatte taraflar ayrımının tamamen reddedildiğini, burada fertleri bir arada tutanın “konsensüs (*verständnis*)” olduğunu yazar. Ortak kan bağından çok, fertler arasında uyumu sağlayan şey bir arada, aynı alanda birbirine yakın şekilde yaşamaktır. Kâr perspektifiyle yaklaşıldığından çağdaş toplumların büyük kentlerinde ortaya çıkan toplumda ise, taraflar tüm bağlara rağmen ayrı kalıp birleşmezler, kendileri için var olup, birbirlerine karşı düşmanlık içerisindedirler (akt. Durkheim, 2013). Son olarak ise Weber (1914), insanın yaşam şartlarını iyileştirmek için kullanabileceği üç tür kaynaktan biri olan sosyal ilişkileri (“sembolik kaynak”) sosyal sermaye oluşumunu sağlayan bileşenlerin şekil bulduğu davranışlar olarak kabul ederek, bunların şeklen ve amaçlarıyla birbirlerinden ayrıldıklarını ve birden çok bireyin iştirakini gerektirdiklerini söyler.⁶ İşte bu klasik düşünsel temel üzerine çağdaş sosyal bilimciler sosyal sermaye tanımlarını oluşturmuşlardır. Burada kavramın modern gelişimini sağlayan Pierre Bourdieu, James S.

⁵ Bu çalışma sonradan aynı yazarın *The Community Center* (1920) isimli eserinde yer bulmuştur.

⁶ Diğer iki kaynak türü ekonomik ve politik kaynaklardır.

Coleman ve Robert D. Putnam'ın çalışmalarına ve onu iktisat diline yerleştiren Nan Lin ve Francis Fukuyama'nın katkılarına yer verilecektir.⁷

Bourdieu, sermaye (*capital*) türünün özel bir alanla (*champ*) ilişkisiyle tanımladığını belirterek, iki büyük sermaye türünü ("ekonomik sermaye" ve "kültürel sermaye") ortaya koyar. Bunların yanına sosyal sermayeyi eklese de (2016:239-257), bu eklemeyi yaparken sosyal sermayenin kültürel sermaye kapsamında ele alınabileceğini söyler (2016:245). Fransız sosyolog sosyal sermayeyi tam olarak "Az ya da çok kurumsallaşmış tanışıklık [*interconnaissance*] ve hukuken karşılıklı tanımadan oluşan [*interreconnaissance*] kalıcı ilişkiler ağı sahipliğine bağlı olan eldeki ve potansiyel kaynakların toplamıdır (...)" (1980:2-3) şeklinde tanımlar. Ona göre, özel bir aktörün sahip olduğu sosyal sermayenin hacmi mobilize edebileceği bağlar ağının genişliğine ve de bağlı olduğu kimselerin her birinin sermayesinin (ekonomik, kültürel ya da sembolik) hacmine bağlıdır. Sonrasında sosyal sermayenin varlığı konusunda şüphelerini dile getirdiğini, bunun bir "birlik etkisi (*effet de corps*)" olduğunu söylediğinin de altını çizmek gerekir. Ayrıca, sosyal sermayenin bireysel olarak sahip olunana ilave olarak (bir gelir, bir maaş, aksiyonlar, ekonomik sermaye ve kültürel sermaye vs.) ilişkileri ve bir aileye mensup olmaları sayesinde elde ettikleri anlamına geldiğini dile getirir. Bahsettiği birlik etkisinin bir (sosyal) sınıfta olabileceği gibi ailede de olabileceğini, ailenin en mükemmel birlik olduğunu ortaya koyarak onun tüm birliklerin modeli olduğunu ifade eder (2016:655). Bourdieu bir başka çalışmasında sosyal sermayenin ya da "sosyal ilişkiler sermayesinin" gerektiğinde faydalı destekler sağladığını, sosyal sermayeyi "sosyal açıdan önemli pozisyonlarda bulunan müşterileri çekmek isteyen için genellikle vazgeçilmez olan ve örneğin bir siyasi kariyerde para görevi görebilecek olan bir onurluluk ve saygınlık sermayesi" (1973:64) olarak da açıklar. Sosyal sermayeyi beşeri sermayenin oluşumundaki yerini inceleyerek ele alan Coleman ise, sosyal sermayenin tamamen üretken olduğundan, bazıları için onsuz gerçekleşmesi mümkün olmayan birtakım emellere ulaşmayı sağlayan, başkaları için de zararlı olan bir sermaye türü olduğunun altını çizer (1988:98). Bu işlevselliği, kan bağı açısından dar anlamda aile ve geniş anlamda akrabalar; kültürel bağlamda ise, din yerine getirir. Kendi ifadesiyle "Dini kurumlar, ailenin ötesinde, nesilleri kesiştiren, toplumda var olmaya devam eden kurumlardır. Bu nedenle, dini kurumlar yetişkin toplulukların sosyal sermayesinin gençler ve çocuklar için ulaşılabilir olduğu nadir bir sosyal sermaye çeşididir" (akt. Field, 2008:37). Coleman'a paralel şekilde Putnam'a göre (2000a:224), sosyal sermaye "(...) ortak çıkarlar için koordinasyon ve işbirliğini kolaylaştıran sosyal ağlar, normlar ve sosyal güven gibi sosyal oluşum biçimlerini ifade eder." İtalya'daki bölgesel hükümetlerin kurumsal performansları arasındaki farklılıkları ele aldığı çalışmasında, sosyal sermayenin önemli bileşenlerini – güven, mütekabiliyet ya da sivil katılım ağları normları – miras alan bir toplumun kurumsal performansının en iyi olacağını belirtir (Thiébaud, 2003: 345). Ortak çalışmalarında ise, John F. Helliwell ve Putnam, sosyal sermayenin iş yerinde, kilisede, sivil derneklerde, hatta internet temelli "sanal topluluklarda" aile üyeleri, arkadaşlar ve komşular arasında somutlaşabileceğini yazmaktadırlar (2004:1436).

Kavramı iktisat alanında kullanan Lin'e (2011) gelince, onun için sosyal sermaye "sosyal ilişkiler yoluyla ele geçirilen sermaye" ya da "pazardan getiri beklentisiyle sosyal ilişkilere yatırımdır". İncelemeye alınan pazar ekonomik olabileceği gibi, siyasi, işgücü ya da topluluk (*community*) olabilir, "bireyler kâr üretmek için etkileşimlere girerler ve ağlara katılırlar" (2011:19). Ayrıca bağları "güçlü" ve "zayıf" olarak ayıran Lin, sosyal sermaye kullanımının bir sonucunun "mütekabiliyet" ya da "tazmin" zorunluluğu varsayımı olduğunun altını çizer (2011:56). Ekonominin kültürden kopartılıp tek başına ele alınamayacağını belirten Fukuyama (1998) ise, toplumda refahın üretilmesinde sosyal sermayenin ve toplumun bireyleri arasındaki güven

⁷ Sosyal sermaye konusunda Glen Loury, Mark Granovetter, Wayne E. Baker, Maurice Schiff ve Ronald Burt'un da eserlerine de başvurulabilir.

duygusunun yaygınlığının önemini vurgular. Bu çerçevede toplumları “yüksek güvenli” ve “düşük güvenli” olarak ikiye ayırıp, yüksek güvenli toplumların müthiş dinamik bir sivil hayata sahip olduklarını belirtir. Son olarak, sosyal sermayenin tarihsel alışkanlıklar, gelenek veya din gibi kültürel mekanizmalar aracılığıyla yaratıldığı ve iletildiği için, insan sermayesinin diğer türlerinden farklı olduğunun altını çizer (1998:37).

Klasik sosyal bilimcilerin eserlerinde yer alan sosyal sermayenin bileşenleri olarak adlandırılan nosyonlar ile birlikte, çağdaş sosyal bilimciler norm, *network* ve güven temelli sosyal sermayeyi tanımlamışlar ve üç türünü ortaya koymuşlardır: Bunlar “bağlayıcı (*bonding*) sosyal sermaye”, “köprü kuran (*bridging*) sosyal sermaye” ve “birleştirici (*linking*) sosyal sermaye”dir. Putnam yalnızca “bağlayıcı sosyal sermaye” ve “köprü kuran sosyal sermaye”den bahseder. İlkin, birbirleriyle etnisite, yaş, sosyal sınıf, vs. açısından benzerlik gösteren bireyler arasındaki bağlar, ikincisini çeşitli sosyal bölünme çizgilerinin ötesine geçen bağlar olarak açıklar. “Bağlayıcı sosyal sermayeyi” yalnızca homojen özellik gösteren grupları konsolide eden sermaye olarak açıklarken, toplumun tamamı söz konusu olduğunda negatif sonuçlar doğuracağını, aksine kapalı sosyal grup ya da sosyal ağlara üye bireyler açısından ise pozitif sonuçlara yol açabileceğini yazar (2000a; 2000b:11-12). Aynı kapsamda Field bağlayıcı sosyal sermayenin eğitimde başarıyı yükseltme, iş arayıp bulmada maliyeti azaltma ve iş ilişkilerinde suistimalleri azaltma gibi kamusal değerler ürettiğini belirtir (2008:126). Putnam’ın teorisini yorumlayan Dominique Méda’ya gelince o, farklı gruplarda yer alan bireylerin arasındaki bağların yakınlarımızla olan bağlarımızdan daha yararlı olduklarını, güçlü bağların kendini tazelemede ve rahatlatmakta, zayıf bağların ise ilerleme ve gelişme için iyi olduklarının altını çizer. Kısaca “*bağlayan sosyal sermaye sosyolojik bir “tutkal” gibi; köprü kuran sermaye sosyolojik bir “kayganlaştırıcı” gibi iş görmektedir*” (2002:38). Aynı iki tür sosyal sermayeyi ele alan Ross Gittel ve Avis Vidal ise, “bağlayıcı” olana aynı ailenin fertleri, yakın arkadaşlar ve komşular arasındaki ilişkileri; “köprü kuran” a gelince ise, daha uzak arkadaşlar, ortaklar ve iş arkadaşları arasındaki ilişkileri örnek olarak verirler (akt. Woolcock, 2001:10). Temelde yatay bir metafor olan köprü kuran sosyal sermayede benzer demografik karakteristikler taşıyan bireyler arasında bağlantılar (*linkages*) mevcut diyen Michael Woolcock sayesinde üçüncü tür sosyal sermaye – “birleştirici sosyal sermaye (*linking social capital*)” – ortaya çıkmaktadır. Woolcock’a göre (2001:11) “*Topluluğun ötesinde resmi kurumlardan kaynak, fikir ve bilgiyi kaldıraç kapasitesi birleştirici sosyal sermayenin temel işlevidir*”.

Sosyal sermayenin bir kaynak olarak olumlu mu olumsuz mu olduğu tartışması hakkında, Maurice Lévesque ve Deena White, özellikle yönetim ve sosyal gelişim alanlarında araştırmacıların sosyal sermayenin bizzatı olumlu bir kaynak olarak görme eğiliminde olduklarını belirtirler (1999:29). Sosyal sermayeden bahsederken “sosyallik (*sociability*)” kavramını kullanan Alejandro Portes de sosyal sermayenin farklı kontekstlerde üç temel işlevini tespit ederek (sosyal kontrol kaynağı, aile desteği kaynağı ve aile dışı ağlar aracılığıyla bir kaynak teşkil etmesi), aynı sermayenin olumsuz sonuçlarına da (yabancıların dışlanması, grup üyeleri üzerindeki aşırı talepler, bireysel özgürlükler üzerindeki kısıtlamalar ve aşağı doğru seviyelenen normlar) yer verir (1998:15-16). Emirdağlılık kimliğinin yarattığı sosyal sermayenin varlığından yola çıkarak başlanan bu çalışmada Emirdağ “bağlayıcı” sosyal sermayesinin Avrupa’ya göçte işlevselliği son bölümde sorgulanırken, bu sermayenin yalnızca olumlu sonuçları üzerinde durulacaktır.

SOSYAL SERMAYE ve GÖÇ

Sosyal sermaye teorisine göre sosyal ağlar uluslararası göç süreçlerinde merkezi öneme sahiptir. Elizabeth Fussell’in (2010) belirttiği gibi, sosyal varlıklar olarak insanlar kaçınılmaz olarak yakın

arkadaş ve akrabalarla güçlü bağların ağlarına ve daha uzak akrabalara, sıradan tanıdıklara ve arkadaşların arkadaşlarına zayıf bağların ağlarına kapılırlar. Hâlihazırda veya daha önceden göçmenlik deneyimi olan insanlarla zayıf ve güçlü bağlar, bir kişinin göçmen ağını oluşturur. Başka bir deyişle, potansiyel bir uluslararası göçmen, göçmenlik deneyimi olan biriyle sosyal bir bağı ya da ilişkisi olduğunda, bu bağı potansiyel olarak değerli bir sosyal sermaye kaynağı sunar. Bireyler söz konusu ilişki ağını kullanarak uluslararası göçün maliyetlerini ve risklerini büyük ölçüde azaltabilecek değerli bilgilere, maddi ve manevi desteğe erişebilirler.⁸ Aynı zamanda, göçmen arkadaşları ve akrabaları olan insanlar, göçmen olmayanlara göre çok daha yüksek bir göç olasılığı sergilerler. İşte, gönderen bir topluluk içinde göç deneyimi arttıkça diğer topluluk üyelerinin bir göç gezisi başlatma olasılığının artması uluslararası göçte “Kümülatif Nedensellik Teorisi”ni ortaya çıkarmıştır (Fussell, 2010:162). Çalışmasında beş Latin Amerika ülkesinden Amerika Birleşik Devletleri (ABD)’ye göçü mercek altına alan Fussell, bir göç akışının büyüyüp büyüyemediğini veya nasıl büyüdüğünü belirlemede ülke kontekstinin önemli olduğunu tespit etmiştir. Göç yaygınlığının temsil ettiği sosyal ağlar olsa bile, bunların kullanımının potansiyel göçmenlerin motivasyonlarının yanı sıra bir ülkenin hedef ülkeyle ilişkisinin getirdiği engellere bağlı olduğunu da ortaya koymuştur.

Douglas Massey ve Maria Aysa-Lastra (2011), bireysel ve topluluk sermayelerinin yine beş Latin Amerika ülkelerinden ABD’ye uluslararası göç süreçleri üzerindeki etkilerini analiz etmişlerdir. Vardıkları sonuçlara bakıldığında, hem güçlü bağlara tekabül eden bireysel sosyal sermayenin hem de zayıf bağlara tekabül eden topluluk sosyal sermayesinin Latin Amerika genelinde farklı ulusal ortamlarda uluslararası göçü teşvik etmek ve sürdürmek için etkili olduklarını ortaya koymuşlardır. Toplumda artan göçmen prevalansı topluluğun diğer üyelerinin dışarıya göç etme olasılığını güçlü bir şekilde arttırmakta, bu da göçte Kümülatif Nedensellik Teorisini doğrulamaktadır. Yazarlar ayrıca ABD’ye göçü öngörmede sosyal sermayenin bireysel göstergeleri arasında, önceden bir göçmen deneyimine sahip bir kardeşe sahip olmanın en güçlü etkiye sahip olduğunu belirtirler. Burada kardeş bağlarının etkisinin ebeveynler, eşler ve çocuklar ile olan bağların etkilerinin yaklaşık iki katı olduğunun altını çizmek gerekir. Massey ve Aysa-Lastra, bireysel etkilerin tümünün önemli olduğunu ve genel olarak, ABD tecrübesi olan kişilerle ne kadar çok bağlantı olursa, ilk ABD seyahatine çıkma olasılığının o kadar arttığını yazarlar. Tabi burada yazarlar Latin Amerika’da sosyal sermaye etkilerinin görünürdeki evrenselliğini belirtmelerine rağmen, sosyal sermayenin uluslararası göçü belirlemedeki göreceli gücü ortamlar arasında tek biçimli olmadığını da altını çizerler. Bu da yukarıda Fussell’in dile getirdiği ülke kontekstinin sosyal sermayenin uluslararası göçü belirleyen önemli bir faktör olduğunu hatırlatır.

Yukarıdakilere ek olarak, Massey ve Aysa-Lastra bireysel sosyal sermaye etkilerinin boyutunun ABD’deki destinasyonlara olan mesafeyle ve ilk ve sonraki seyahatler arasında ölçülen göç maliyetine göre değiştiğini eklerler. Yazarların göçmen deneyimi olan kişilerle doğrudan bağlantılar olarak tarif ettikleri güçlü bağlar mesafe arttıkça ilk göçü tahmin etmede genellikle daha güçlü hale gelirken, topluluktaki genel göçmenlerin yaygınlığı ile ölçülen zayıf bağlar mesafe arttıkça göçü tahmin etmede güçsüzleşmiştir. Karar hesabının ilk ve sonraki geziler için değiştiği de ortaya çıkmıştır. Çünkü bir ilk gezi tasarlarlarken, insanlar göçe özgü beşeri sermayeye (göçün kendisi yoluyla kazanılan bilgiye ve deneyime) sahip olmadıklarından uluslararası hareketi desteklemek ve sürdürmek için büyük ölçüde sosyal sermayeye (ABD tecrübesi olan kişilerle zayıf ve güçlü bağlara) güvenirler. Sosyal sermayenin daha sonraki seyahatleri tahmin

⁸ Filiz Garip de göçmen sosyal sermayesini potansiyel göçmenler için göç maliyetlerini ve risklerini azaltan, bunların önceki göçmenlerle olan sosyal bağları aracılığıyla elde ettikleri bilgi veya direkt destek kaynakları olarak tanımlar (2008:591).

etmedeki etkisi, yine de ABD destinasyonlarından olan mesafeye bağlıdır. Son olarak ise, sosyal sermaye, beşeri sermaye ve mesafe faktörlerinden bağımsız olarak iki ülke bir sınırı paylaştığında, önce ve sonra seyahatlere çıkma olasılığının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Şebnem Köşer Akcapar (2010) ise, kişisel ağların sosyal sermaye kaynağı olması veya kişisel ağların illa sosyal sermaye ile sonuçlanacağı fikrine karşı çıkmaktadır. Türkiye’deki İranlı “transit göçmen” örneğinde sosyal ağların en başta göç maliyetini azaltsalar da güvenilirmez olduklarını, haliyle sosyal ağların İranlı göçmenler için her zaman pozitif sosyal sermaye oluşturmadıklarının altını çizmektedir. Öte yandan, yoksulluk ve dinsel dışlanma ya da ekonomik ve siyasi sebeplerle Türk topraklarına izinsiz bir şekilde girdiklerinden – büyük kısmının insan kaçakçılarına başvurdukları biliniyor – birçok İranlı için sosyal ağların, paralelinde de sosyal sermayenin öneminin Türkiye’de yaşamlarını idame ettirebilmeleri için daha da arttığını eklemektedir. Türkiye’de İranlılar arasında tekrar oluşturulan bağlar ya da onların zayıf bağları bazen daha güzel fırsatlar doğurmakta, bilgiye ve yardıma ulaşmayı sağlamaktadır. Yalnız bu zayıf bağların uygulanabilir bir güven olmadıkça daha çok sömürücü olabilecekleri ortaya çıkmıştır. Akcapar, Türkiye’deki İranlı transit göçmenlerde sosyal ağların göç için bir “katalizör” olduğunu, ama bu sosyal ağların transit göçmenlerin yolculuklarının tamamlanmasını teşvik etmede her zaman etkili olmayabileceği, sonucuna varmıştır (2010:185-187).

Yine sosyal ağların göçteki rolünü Radka Klvaňová (2010), Çekya’ya 1990’larda ve 21. yüzyılın başlarında zorunlu göç etmiş Ermenilerle mülteci kamplarında mülakatlar yaptığı çalışmasıyla ortaya koyuyor. Sekiz ailenin öykülerini dinleyerek göç süreçlerinin her bir safhasında⁹ farklı stratejiler uyguladıklarını ve farklı türlerdeki sosyal ağları devreye soktuklarını tespit etmiştir. İlk iki aşamada rastgele tanıdık ve arkadaşlarla zayıf bağların baskın rol oynadıklarını, bu ağlarda göçmenlerin durumlarının güvensiz oldukları ortaya çıkmıştır. Gelen malumatlar üzerine pek az kontrolleri olsa da bu zayıf bağlara dayanmaktan başka seçenekleri olmadığından, söz konusu bağlar göçmenlerin hareketliliklerini güçlü şekilde etkilemiştir. Üçüncü ve dördüncü safhalarda kontekst faktörü devreye girmiş, mülteci kampının sosyal kontekstinin göçmen dairesinin dışında sosyal bağların oluşumunu engellemiş, aynı zamanda göçmenler arasında “bağlayıcı bağların (*bonding ties*)”¹⁰ oluşumunu kolaylaştırmıştır. Söz konusu bağlayıcı sosyal sermaye bir yandan göçmen Ermenilerin özellikle yerleşim aşamasının başlangıcında farklı sosyal alanlara dâhil edilmelerini sağlarken, öte yandan bu ağların sınırlı karakteri dolayısıyla baskın topluluğun kaynaklarına erişimde dışlanmaya sebep olmuştur. Bağlayıcı sosyal sermaye yerleşme aşamasının sonraki aşamalarına gelindiğinde sosyal hareketliliklerini engellemiştir (2010:126-127).

Bir sonraki bölümde sosyal ağlarının, dolayısıyla güçlü ve zayıf bağlarının, Emirdağlıların Avrupa’ya göç süreçlerindeki etkisi ortaya konacaktır.

EMİRDAĞ BAĞLAYICI SOSYAL SERMAYESİ ve AVRUPA’YA GÖÇ

Makalenin bu uygulama bölümünde Emirdağ’dan Avrupa’ya dört göç dönemi (1° 1950-1959 2° 1960-1969 3° 1970-1979 4° 1980 ve sonrası) ile sosyal sermayenin üç unsuru – norm, *network* ve güven – arasındaki ilişkilerin ölçülmesi amaçlanmaktadır. Göç dönemleri ile söz konusu unsurlar arasındaki ilişkilerin ortaya konmasıyla, “Emirdağ-Avrupa arasında süreklilik arz eden göçte verili Emirdağ bağlayıcı sosyal sermayesinin işlevi var mıdır?” sorusuna cevap aranacaktır.

⁹ Klvaňová göç sürecinin birbiriyle iç içe geçmiş beş safhaya ayırıyor: “göç kararı”, “destinasyona varış”, “yerleşme”, “yolculuk süresi, devamı” ve “dönüş” safhaları.

¹⁰ Bu kavramı “bağlayıcı sosyal sermaye” ile eş anlamlı olarak kullanıyor.

Tablo 1. Emirdağ İlçe Merkezi ve Köylerinden Göç Dönemlerine Göre İç Göç Verileri

Göç Dönemi	Haneden göç eden kişi nereye göç etti?									
	İÇ GÖÇ									
	Eskişehir		Afyon		Diğer şehir merkezleri		(Afyon'da) Bir başka ilçe		Total	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
1950-1959	2	0,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	0,5
1960-1969	2	0,1	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	0,5
1970-1979	21	1,0	0	0,0	18	0,8	0	0,0	39	10,5
1980 ve sonrası	166	7,8	19	0,9	134	6,3	8	0,4	327	88,4
Total	191	52,0	19	5,1	152	41,1	8	2,2	370	100,0

Tablo 2. Emirdağ İlçe Merkezi ve Köylerinden Göç Dönemlerine Göre Dış Göç Verileri

Göç Dönemi	Haneden göç eden kişi nereye göç etti?													
	DIŞ GÖÇ													
	Belçika		Hollanda		Fransa		Almanya		Diğer (Danimarka + Avusturya)		Cevap yok ¹¹		Total	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
1950-1959	0	0,0	0	0,0	1	0,0	1	0,0	0	0,0	0	0,0	2	0,1
1960-1969	36	1,7	3	0,1	25	1,2	16	0,7	6	0,3	0	0,0	86	4,9
1970-1979	189	8,8	24	1,1	88	4,1	46	2,1	6	0,2	1	0,0	353	20,0
1980 ve sonrası	736	34,4	107	5,0	351	16,4	87	4,1	47	2,1	1	0,0	1328	75,1
Total	961	54,3	134	7,6	465	26,3	150	0,8	59	3,3	2	0,1	1769	100,0

Araştırmanın örneklemini Emirdağ ilçe merkezi ve 53 köyündeki 1686 hanehalkı¹² oluşturmaktadır. Bu hanehalkları arasından göç vermiş 961 hanehalkına 71 sorudan oluşan bir anketin uygulanmasıyla 2141 göç etmiş kişiye ait veriye ulaşılmıştır.¹³ Emirdağlıların (yurtiçi) iç göçleri (bkz. Tablo 1) çalışmanın kapsamı dışındadır. Göç hikâyesine anket aracılığıyla ulaşılan toplamda 2141 kişi¹⁴ arasında yalnızca Avrupa'ya (Belçika, Hollanda, Fransa, Almanya, Danimarka ve Avusturya) göç etmiş 1769 kişiye ait veriler değerlendirmeye alınmıştır (bkz. Tablo 2).¹⁵

¹¹ Ankete "Cevap yok" yanıtı verenler değerlendirme dışında tutulmuşlardır.

¹² Bu hanehalklarının 725 tanesi göç vermemiş, 961 tanesi göç vermiştir. Göç veren hanehalklarında ortalama 2,2 kişinin göç etmiştir.

¹³ Hanehalkının göç hikâyesi kategorisindeki ilk 3 soru sırasıyla: "Hanede yaşayan yurt dışından kesin dönüş yapmış birey ya da bireyler var mı?", "Yaşadığınız hanede bugün göç etmeyi düşünen var mı?" ve "Yaşadığınız haneden geçmişte göç eden oldu mu?". Hanesinden geçmişte göç etmiş kişi yoksa anketi cevaplandıran anketin doğrudan 58. sorusuna yönlendirilmiş, böylece cevaplandırması gereken soru sayısı 14'tür. Anketi cevaplandıranın hanesinden geçmişte göç eden olmuşsa bu göç hikâyesinin (birden fazla kişi göç etmişse göç hikâyelerinin) hanehalkına yansımaları üzerine 34 ek soruya cevap vermesi gerekmiştir.

¹⁴ Toplam anket katılımcıları: İç göç (370 kişi) + Dış göç (1769 kişi) + Cevap yok (2 kişi) = 2141 kişi

¹⁵ Makalenin uygulama bölümündeki yüzde verilerinin tamamı yuvarlanmıştır.

Amaç doğrultusunda gerçekleştirilen anketin sosyal sermayenin üç unsuru kategorileri altında toplanmış toplam 13 sorusuna verilen cevaplar incelenmiştir. Bu 13 soru öncesinde yer alan ilk 4 soru anketi cevaplandıran kişiye özel¹⁶ ve sonraki 4 soru hanehalkına ilişkin¹⁷ sorulardan oluşmaktadır.¹⁸ Elde edilen verilerin işlenmelerinde SPSS İstatistik Programı kullanılmış ve değerlendirilmelerinde frekans analizi yöntemine başvurulmuştur.

Norm, Network ve Güven Kategorilerindeki Tutum Sorularına Verilen Cevapların Frekans Analizi Sonuçları

Sosyal sermayenin norm, network ve güven unsurlarını temsil eden 13 anket sorusuna verilen yanıtlara dair frekans (F) Tablo 3, 4, 5'te yer almaktadır. Norm kategorisinde 8 soru, network kategorisinde 2 soru ve güven kategorisinde 3 soru bulunmaktadır.

Tablo 3'te görüldüğü gibi, norm kategorisinde din alanına ait 7 tutum sorusu bulunmaktadır. Anketi cevaplandıran kişinin hanesinin dindarlık derecesini soran birinci soruya bakıldığında, “oldukça”, “çok” ve “sayılır” cevaplarını verenlerin toplam oranının %87,4 olduğu görülür. İslam'ın şartları arasında yer alan namaz, oruç, zekât ve hac ibadetlerinin yerine getirilme oranları dindarlıkla ilgili olduğundan, bu ibadetlerin yerine getirilme oranlarının hanenin ifade edilen dindarlık derecesi ile uyumlu olması beklenir. Hakkında bilgi alınan hanelerin toplamda %11,0'ında ya hiçbir zaman oruç tutulmamış ya da geçmişte tutanlar olmuş, hâlihazırda bu ibadet terkedilmiştir. Ramazan ya da Muharrem ayları boyunca hanelerin %72,6'sında her gün, %5,9'unun da çoğu gün oruç tutulduğu ifade edilmiştir. Bu aylar içerisinde yalnızca birkaç gün oruç tutanlar (%2,6) ve konuya dair fikir beyan etmeyenler (%8,0) hesaba katılmazlarsa, toplamda anket için girilen hanelerin %78,5'inde oruç tutulduğu söylenebilir.

Aynı şekilde tüm vakit namazlarını kılanların oranı %62,2, yalnızca haftalık Cuma namazını kılanların oranı ise %20,0'dır. Tüm vakit namazlarına ve Cuma namazlarına katılanların – toplam oran %82,2'dir – Bayram ve Teravih namazlarına katılacakları düşünülebilir. Yalnızca Bayram ya da Teravih namazlarını kılanların oranlarına bakıldığında ise sırasıyla %1,0 ve %0,8 oldukları görülür. Hiç namaz kılmayanların oranının hiç oruç tutmayanların oranından yüksek olduğu, sırasıyla %6,5 ve %1,8 oldukları da eklenmelidir. Yine azımsanmayacak bir oranda (%9,5) bu konuya dair fikir beyan etmeyenler olmuştur.

Dindarlık konusunda anlamlı olabilecek İslam dininin kutsal kitabı Kuran'ın okunmasına dair sorulan soruya bakıldığında %22,6 oranında kişinin kutsal kitabı her gün okuduğunu, anketi cevaplandıran kişilerin yarısının kutsal ve özel günlerde okudukları görülür. Kuran'ın hanelerinde hiç okunmadığını ifade edenlerin oranı buraya kadar sayılan ibadetleri hiç yerine getirmem diyenlerin oranından %16,2'lük oranıyla epey fazladır. Bunun yanında da %11,0 oranında kişi konu hakkında bilgi vermeyi tercih etmemiştir.

Hac ibadetinin yerine getirilmesi ile ilgili olarak önceki iki ibadete göre daha az yerine getirildiği görülür. Anketin uygulanması esnasında hacca gidenlerin oranı %30,0 iken hac için sıra bekleyenlerin oranı %8,1'di. Hacı adaylarını ve maddi imkânı olunca hacı adayı olmayı arzulayanların toplam oranı %36,1'dir. Bu ibadeti yerine getirmeyi düşünmeyenlerin oranı (%22,0) ise hiç oruç tutmayanlardan ve hiç namaz kılmayanların toplam oranından (%8,3) daha

¹⁶ Anketin ilk dört soru anketi cevaplandıranın sırasıyla yaşadığı yere, yaşına, cinsiyetine ve eğitim düzeyine ilişkindir.

¹⁷ Anketin sonraki dört sorusu sırasıyla yaşanan hanenin türüne, hane halkı reisinin işteki durumuna, haneye giren temel gelir türlerine ve hanenin ekonomik durumuna ilişkindir.

¹⁸ İncelemeye alınan 13 sorunun ardından gelen 51 soru hane halkının göç hikâyesine dairdir.

yüksektir. Aynı şekilde bu konuda fikir beyan etmeyenlerin oranı (%12,5) da daha önceki ibadetlerle ilgili fikir beyan etmeyenlerin oranından daha yüksek çıkmıştır.

Tablo 3. Norm ile ilişkili Sorulara Verilen Cevapların Frekansları

NORM					
1. Yaşadığınız hanenin dindarlık derecesini genel olarak nasıl tanımlarsınız?	F	%	5. Yaşadığınız hanede hacca gitmiş olan/olanlar var mı?	F	%
Oldukça dindar	953	53,9	Evet	529	30,0
Çok dindar	67	3,8	Sıra bekliyor	143	8,1
Hiç dindar değil	9	0,5	Maddi imkân olunca gitmek isteyen var	494	28,0
Pek dindar değil	61	3,4	Gitmeye düşünen yok	382	22,0
Dindar sayılır	527	29,8	Fikrim yok	221	12,5
Fikrim yok	152	8,6	Total	1769	100,0
Total	1769	100,0			
2. Yaşadığınız hanede oruç tutan/tutanlar var mı?	F	%	6. Yaşadığınız hanede fitre ve zekât verilir mi?	F	%
Ramazan ya da Muharrem ayında her gün	1284	72,6	Fitre ve zekât	1346	76,1
Ramazan ya da Muharrem ayında çoğu gün	104	5,9	Sadece fitre	163	9,2
Ramazan ya da Muharrem ayında birkaç gün	46	2,6	Sadece zekât	7	0,4
Hayır, ama eskiden oruç tutan vardı	163	9,2	Maddi imkânımız yok	65	3,7
Hiç oruç tutan olmadı	31	1,8	Fikrim yok	188	10,6
Fikrim yok	141	8,0	Total	1769	100,0
Total	1769	100,0			
3. Yaşadığınız hanede namaz kılan/kılanlar var mı?	F	%	7. Yaşadığınız hanede Kurban Bayramı'nda kurban kesilir mi?	F	%
Tüm vakitleri	1100	62,2	Mutlaka kesilir	1417	80,1
Cuma namazı	354	20,0	Maddi durum elverirse kesilir	126	7,1
Bayram namazı	17	1,0	Kurban kesmek yerine maddi yardımda bulunulur	6	0,3
Teravih namazı	15	0,8	Kesilmez	60	3,4
Namaz kılan yok	115	6,5	Fikrim yok	160	9,0
Fikrim yok	168	9,5	Total	1769	100,0
Total	1769	100,0			
4. Yaşadığınız hanede Türkçesinden ya da Arapçasından Kuran-ı Kerim okunur mu?	F	%	8. Yaşadığınız hanede gelenek ve göreneklerin yerine getirilmesi önemsenir mi?	F	%
Her gün	400	22,6	Kesinlikle önemsenir	1624	92,0
Kutsal ve özel günlerde	888	50,2	Şartlar elverdiği ölçüde önemsenir	79	4,5
Hiç okunmaz	287	16,2	Duruma göre önemsenir ya da önemsenmez	26	1,5
Fikrim yok	194	11,0	Önemsenmez	6	0,3
Total	1769	100,0	Fikrim yok	34	2,0
			Total	1769	100,0

Fitre ve Zekât ibadetlerine gelince, oruç tutanların oranına yakın oranda hanesinde hem zekât hem de fitre verildiğini ifade eden kişilerin oranı %76,1'dir. Hanelerinde yalnızca fitre veya zekât verilir diyenlerin oranları sırasıyla %9,2 ve %0,4 olarak karşımıza çıkmaktadır. %10,6 oranında kişi konu hakkında fikrini açıklamamıştır. %3,7 oranında kişi ise maddi imkânı olmadığını ifade

etmiştir. “Fikrim yok” cevabını tercih edebileceklerken etmediklerinden bu cevabı “olsaydı verirdim” olarak değerlendirmek mümkündür.

Türklerin dolayısıyla Emirdağlıların çoğunluğunun Sünniliğin Hanefi mezhebine mensup olmaları sebebiyle onlar için Kurban kesimi vacip kabul edildiğinden, Kurban kesimine dair soruya verilen yanıtların da dindarlık derecesiyle paralellik göstermesi beklentisi ortaya çıkmaktadır. Mutlaka kurban kesenlerin ve o yıl maddi durumu el verirse kurban keserim diyenlerin %87,2’lik toplam oranına bakıldığında kendisini bir şekilde dindar olarak nitelendirenlerin oranına çok yakın olduğu görülür. Aynı şekilde Kurban kesmeyenlerin %3,4’lük oranı kendini hiç ya da pek dindar saymayanların yaklaşık %4,0’lük oranına oldukça yakındır.

Sosyal sermayenin norm unsuru dâhilinde son olarak göç edenlerin gelenek ve göreneklere bağlılığı önem arz eder. Tablo 3’ün 8. sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde, göç eden Emirdağlılar için gelenek ve göreneklerin hayli önemsendiği görülmektedir. Kesinlikle önemseyenlerin oranı %92,0 iken “Şartlar elverdiği ölçüde önemsenir” diyenlerin oranı %4,5 çıkmıştır. Kültürün normlarına daha esnek yaklaşanlar “duruma göre” değişir diyerek %1,5’lik bir grup oluşturmuştur. Önemsemeyenlerin oranı ise neredeyse yok denecek kadar az olup, göç etmiş 1769 kişi arasında yalnızca 6 kişi bu yönde cevap vermiştir. Fikir beyan etmeyenler (%2,0) burada da mevcuttur.

Gelenek ve göreneklerden yani normdan bağımsız olmadığı düşünülen ama bu çalışmada sosyal ilişkiler yani *network* kapsamında ele alınan “Yaşadığınız hanede büyükleri ziyaret ne sıklıkla olur?” sorusu Tablo 4’ün 1. sorusu olarak yer almaktadır. “Haftada birkaç defa” olarak büyüklerle ziyaret sıklığını ifade edenlerin oranı %42,0’dır. Anketi cevaplandıranların %19,7’si “Ayda bir” büyükleri ziyaret ettiklerini açıklamaları belli bir rutine sahip oldukları değerlendirmesi yapılabilir.

Büyükleri ziyaretleri bir vesile (düğün, cenaze, bayram) ile yapanların toplam oranı ise %33,5’tir. Bu soruya cevaben birden çok seçenek seçenler de olmuş, bu kişiler %0,4’lük bir oran oluşturmaktadır. Burada gerek haftalık gerek aylık ziyaretlerde bulunanların düğün, cenaze ve bayram gibi vesilelerle ziyaret gerçekleştirdikleri tahmin edilebilir. Hiç ziyarette bulunmayanların oranı %3,3 çıkmıştır. Bunların ya ailevi bağlarının koptuğu ya da ziyaret edebilecekleri büyüklerinin olmadığı değerlendirmesini yapmak mümkündür.

Tablo 4. *Network* ile İlişkili Sorulara Verilen Cevapların Frekansları

NETWORK					
1. Yaşadığınız hanede büyükleri ziyaret ne sıklıkla olur?	F	%	2. Yaşadığınız hanenin gurbetçi komşularla Emirdağ’daki evlerinde kaldıkları süre zarfında karşılıklı ziyaretleri ne sıklıkla olur?	F	%
Haftada birkaç defa	740	42,0	Her gün	394	22,3
Ayda bir defa	348	19,7	Haftada 1-2 defa	534	30,2
Düğün ve cenaze vesilesiyle	53	3,0	Haftada 3-5 defa	106	6,0
Bayramdan bayrama	540	30,5	Ayda bir	526	30,0
Hiç ziyaret olmaz	58	3,3	Ziyaret olmaz	193	11,0
Fikrim yok	23	1,3	Cevapsız bırakıldı	16	0,9
Düğün ve Cenaze vesilesiyle-Bayramdan Bayrama	3	0,2	Total	1769	100,0
Ayda bir defa/Düğün ve cenaze vesilesiyle	4	0,2			
Total	1769	100,0			

Yine *network* kategorisinde yer bulan gurbetçi Emirdağlıların Emirdağ'da, ilçe merkezi ya da köylerinde bulundukları süre zarfında kendileri gibi gurbetçi olan komşularıyla karşılıklı ziyaretlerinin sıklığı sorulmuştur (2. soru). Gerek "Her gün" (% 22,3), gerek "Haftada 1-2 defa" (%30,2), gerekse "Haftada 3-5 defa" (%6,0) diyenlerin oranlarına bakıldığında anketin uygulandığı hanelerin yarısından fazlasında (%58,5) – genelde bulundukları ülkede çalışanlar ve okuyan çocukları olanları için 3-4 haftalık izin süresince¹⁹ – sık ziyaretlerin gerçekleştiği söylenebilir. Bir aylık süre zarfında bu tür bir ziyarette bulunanların oranı %30,0 iken, hiç ziyarette bulunmayanların oranı %11,0 çıkmıştır. Avrupalı Emirdağlıların izin süresinin 3-4 hafta olduğu düşünülürse bu süreyi ekonomik kullanmak isteyeceği tahmin edilebilir. Çoğu Türkiye'ye gitmişken deniz tatili yapmayı istemekte, dolayısıyla yaklaşık bir aylık izin süresinin en azından 1-2 haftasını ülkenin sahil kentlerinde geçirmektedir. Ayrıca bir kısmının belki Emirdağ'da ne ilçede ne köylerinde bir ikametgâhı bulunmayıp, Türkiye'deki adresinin ekseriyetle Eskişehir olduğu bilinmektedir²⁰. Muhtemelen Emirdağ'a bir kez Türkiye'ye geldiklerinde, bir kez de Türkiye'den ayrılacaklarında aile ve/veya mezarlık ziyaretleri için gitmektedirler. Türkiye'deki adresi Emirdağ olduğunda ise, Eskişehir'de bir şekilde vakit geçirmek istedikleri, günübirlik birkaç kez bu şehre alışveriş ve akraba ziyaretine gittikleri ya da bu şehirde akrabaları olduğunda yatılı kaldıkları da eklenmelidir.²¹ Dolayısıyla tek bir ziyarette bulunduklarını ya da hiç ziyarette bulunmadıklarını ifade edenler gurbetçi akrabalarıyla ya gurbette görüşmeyi tercih ediyorlar ya da görüşmüyorlar, bağlar zayıftır sonucuna varılabilir. Ayrıca Avrupa'da doğan Emirdağlıların bir kısmı bambaşka bir tutum sergilemektedirler. Bunlar uçak biletlerini Türkiye'nin direkt bir sahil ya da farklı bir turistik şehrine almakta, tatilini burada yapıp Emirdağ'a uğramadan Avrupa'ya dönmekte ya da belki Eskişehir veya Emirdağ için birkaç gün ayırabilmektedir. Bu da çift vatandaşlığa sahip Avrupa doğumlu Emirdağlıların Emirdağ ile bağının olmadığı ya da zayıf olduğu sonucuna vardırılabılır. Burada yine de bir hususun altını çizmek gerekir. Emirdağlılar bazı Avrupa şehirlerinin mahallelerinde kümelenmiş şekilde yaşamaktadırlar. Örneğin Fransa'nın Saint-Étienne ve Hollanda'nın Haarlem şehirlerinde durum böyledir. 130 000 civarındaki nüfuslarıyla Belçika'daki Emirdağlılar kümelenmenin en güzel örneğini sunmaktadırlar.²² Çoğu Emirdağlı Belçika'da özellikle Brüksel ve Gent şehirlerinde mahallelerde kümelenmiş şekilde yaşıyor. Emirdağlılar buralarda Jan Nederveen Pieterse'nin (2003) ifade ettiği gibi farklı alanlarda uzmanlaşmış şirketlere sahiptirler.²³ Özetle, Avrupa doğumlu Emirdağlı, Emirdağ'ı, Emirdağ kültürünü yaşadığı Avrupa kentinde bulduğundan kimsesinin kalmadığı/olmadığı Emirdağ'a vakit ayırmakta anlam görmeyebilir.

Makalenin teorik kısmından da anlaşılabileceği gibi sosyal ilişkilerde bağlılık ve dayanışma güvenle ilgilidir. Emirdağ bağlayıcı sosyal sermayesinde güven unsurunu ortaya koymak maksadıyla sorulmuş üç anket sorusundan ilki bağlılık, dayanışma ve güven göstergesi olan ibadethanelere ve dini vakıflara yapılan bağış sorusudur. Tablo 5'te görüldüğü üzere cami, cemevi ya da dini vakıflara toplamda %76,3 oranında kişi "Evet" veya "İmkânımız oldukça"

¹⁹ Avrupa'da yaşadıkları ülkede emekli olanlar altı aya kadar Türkiye'de Emirdağ'da ilçede, köyünde veya Eskişehir'de veya bir süre Emirdağ'da bir süre Eskişehir'de kalabiliyorlar.

²⁰ Tablo 1'deki iç göç verileri bu düşünce ile paralellik göstermektedir. İç göç gerçekleştirmiş toplamda 370 kişinin %52,0'ı Eskişehir'e, %5,1'i Emirdağ'ın bağlı olduğu Afyon'a, %41,1'i ise farklı şehir merkezlerine yerleşmiştir.

²¹ Bazı gurbetçi Emirdağlıların hem Emirdağ'da hem de Eskişehir'de ikametgâhlarının olduğunu da belirtelim.

²² Bkz. Arif Yavuz, "Afyonkarahisar'daki 'küçük Brüksel'", *Anadolu Ajansı*, 4 Ağustos 2018, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/afyonkarahisardaki-kucuk-bruksel/1222557>.

²³ Bir "etnik ekonomi" oluşturmazlar ama söz konusu mahallelerde yer yer "tek kültürlü" ya da "kültürlerarası" sermayeden bahsedilebilir.

diyerek bir şekilde bağışta bulunduğunu ifade etmiştir. Hiç bağışta bulunmadığını ve fikrinin olmadığını beyan edenlerin oranları sırasıyla %15,0 ve %9,0'dır. Emirdağlılarda bağışların yoğun olması bağlılık hissettikleri ibadethane ya da dini vakfa güvenlerinin paralelinde de dayanışmanın yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 5'in güven kategorisindeki ikinci sorusu ise hane halkı reisinin ihtiyaç halinde kimden borç almayı tercih ettiğine dairdir. Anketin uygulandığı hanelerin %38,4'ünde hane halkı reisinin yalnızca "Aile"den ödünç para alabileceğini, %9,3'ünün yalnızca "Akraba"dan, %0,3'ü hem aileden hem de Emirdağlı eş-dosttan borç alabileceğini, %0,3'ü aileden ve her türlü sosyal sermaye kaynağını kenara koyarak bankadan kredi alabileceğini, yine %0,2'si aileyi atlayarak akraba ve bankadan borç/kredi alabileceğini ifade etmişlerdir. Genel gurbetçi çevreden ödünç para almayı tercih edenlerin oranı %3,0 iken, hem bu çevreden borç almayı hem de bankadan para almayı tercih edenlerin oranı %0,1'dir. Hane halkı reisinin sadece Emirdağlı eş-dosttan ödünç para alabileceğini ifade edenlerin oranı %12,0 iken, hem bunlardan borç hem de bankadan kredi alabileceğini ifade edenlerin oranı %0,1'dir. Ödünç para için doğrudan bankaya gidecek hane halkı reisleri %25,1'lik oranlarıyla azımsanmayacak düzeydedir. Borç almayacak olanlar ve "Diğer" seçeneğini tercih edenlerin oranlarıysa sırasıyla %11,3 ve %0,4'tür. Neticede ister aile ister akraba, ister Emirdağlı eş-dost, ister gurbetçi eş-dost olsunlar, bunların tamamı "bağlayıcı sosyal sermaye"dir. Dolayısıyla "Bankadan", borç "Almam" ve "Diğer" seçenekleri dışındaki seçeneklerin sosyal sermaye açısından değeri aynıdır. Toplam %63,1 oranında Emirdağlı ödünç para almak için sosyal sermayesine başvurmaktadır.

Tablo 5. Güven ile İlişkili Sorulara Verilen Cevapların Frekansları

GÜVEN					
1. Yaşadığınız hanede cami, cemevi ya da dini vakıflara bağış yapılır mı?	F	%	2. Hane halkı reisi paraya ihtiyaç olduğunda ilk olarak kimden ödünç almayı tercih eder?	F	%
Evet	640	36,2	Aileden	680	38,4
İmkânımız oldukça	710	40,1	Akrabadan	164	9,3
Hiç	262	15,0	Emirdağlı Eş-Dosttan	211	12,0
Fikrim yok	157	9,0	Gurbetçi Eş-Dosttan	44	2,5
Total	1769	100,0	Bankadan	444	25,1
3. Bir Emirdağlı olarak genelde Emirdağlıları güvenilebilir buluyor musunuz?	F	%	Almam	200	11,3
			Diğer	7	0,4
			Akrabadan-Bankadan	4	0,2
Kesinlikle evet	461	26,1	Emirdağlı Eş-Dosttan-Bankadan	2	0,1
Evet	609	34,4	Gurbetçi Eş-Dosttan-Bankadan	2	0,1
Kısmen	419	23,7	Aileden- Emirdağlı Eş-Dosttan	6	0,3
Hayır	148	8,4	Aileden- Bankadan	5	0,3
Kesinlikle hayır	95	5,3	Total	1769	100,0
Cevap verilmedi	37	2,1			
Total	1769	100,0			

Anketin güven kategorisinde yer alan üçüncü soru Emirdağlı olarak Emirdağlılara güvenle ilgilidir. Anket katılımcılarının soruya verdikleri yanıtlardan Emirdağlıların %60,5'inin hemşerilerine güven duydukları ortaya çıkmaktadır. Katılımcıların %23,7'inin kısmen güvendiklerini ifade etmeleri, Emirdağlının Emirdağlılara "duruma göre" güvendiği ya da güvenmediği olarak yorumlanabilir. Emirdağlılara güvenmeyen Emirdağlı anket katılımcılarının oranı ise yaklaşık %14,0'dır. Cevap vermeyen %2,1 oranındaki katılımcı hesaba katılmazsa, Emirdağlının Emirdağlılara güveninin farklı derecelerde %84,2 oranında olduğu sonucuna böylelikle varılır.

Göç Dönemlerine Göre Sosyal Sermayenin İşlevselliğine Dair Sorulara Verilen Cevapların Frekans Analizi Sonuçları

Ankette göç dönemlerine göre Emirdağlının Avrupa'ya göçünde sosyal sermayenin işlevselliği konusunda bilgi sağlayabilecek iki temel soru bulunmaktadır²⁴. Bu sorulardan ilki olan “Haneden göç eden kişi hangi yolla/yollarla göç etti?” sorusuna farklı göç dönemlerine göre verilen yanıtların yer aldığı Tablo 6'ya göre 1950-1959 göç döneminde iş gücü sözleşmesi yoluyla, yani sosyal sermayeye başvurmadan, yalnızca 1 kişi (bu yolu tercih edenlerin %0,5'i) Avrupa'ya göç etmiştir. Sonraki göç dönemlerinde bu yolu tercih edenlerin sayısı artmış, 1960-1969 göç döneminde 20 kişi (bu yolu tercih edenlerin % 15,0'ı), 1970-1979 göç döneminde 51 kişi (bu yolu tercih edenlerin % 38,3'ü), 1980 ve sonrası göç döneminde ise 61 kişi (bu yolu tercih edenlerin %47,0'ı) bu yolla göç etmiştir. Başka bir deyişle, göç edenlerin %8,0'ının işgücü anlaşması yoluyla göç ettikleri saptanmıştır.

Açık olarak sosyal sermayenin, güçlü ve zayıf bağların, devreye girdiği yollar ise, “Aile bütünleşmesi”, “Evlilik”, “Anlaşmalı evlilik” ve “Akraba/Kardeş istek yapma”dır.

Tablo 6'ya göre birinci göç döneminde sadece 1 kişi (bu yolu tercih edenlerin %0,5'i) bu yollardan biri olan aile bütünleşmesiyle Avrupa'ya göç etmiştir. İkinci göç döneminde ise, “Aile bütünleşmesi” ve “Akraba/kardeşin istek yapma”sıyla göç eden 6'şar kişi (bu yolu tercih edenlerin sırasıyla %3,0'ı ve %10,0'ı) vardır. Bu dönemde toplamda 14 kişiyle (bu yolu tercih edenlerin %1,4'ü) daha çok “Evlilik” yoluyla Avrupa'ya göç olmuş, “Anlaşmalı evlilik” yoluyla göç hiç olmamıştır. Üçüncü göç döneminde göç edenler arasında Avrupa'ya göç 104 kişiyle (bu yolu tercih edenlerin %10,7'si) en çok “Evlilik” yoluyla, ardından 42 kişiyle (bu yolu tercih edenlerin %21,1'i) “Aile bütünleşmesi”, 20 kişiyle (bu yolu tercih edenlerin %31,7'si) “Akraba/kardeş istek yapma”sıyla, 7 kişiyle (bu yolu tercih edenlerin %11,0'ı) “Anlaşmalı evlilik” yoluyla olmuştur.

Tablo 6. “Haneden göç eden kişi hangi yolla/yollarla göç etti?” sorusuna verilen cevapların Frekans Analizi

Göç Dönemi	İşgücü sözleşmesi		Aile bütünleşmesi		Evlilik		Anlaşmalı evlilik		Akraba/Kardeş istek yapma		Turist olarak		Eğitim anlaşması yoluyla		Birden çok seçenek		Total	
													Mülteci olarak	Yasa dışı yolla				
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
1950-1959	1	0,5	1	0,5	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	0,1
1960-1969	20	15,0	6	3,0	14	1,4	0	0,0	6	10,0	28	11,0	6	11,3	6	38,0	86	5,0
1970-1979	51	38,3	42	21,1	104	10,7	7	11,0	20	31,7	116	44,0	5	9,4	7	44,0	352	20,0
1980 ve sonrası	61	47,0	150	75,4	858	88,0	57	89,0	37	59,0	121	46,0	42	79,2	3	19,0	1329	75,1
Total	133	7,5	199	11,2	976	55,2	64	3,6	63	3,6	265	15,0	53	3,0	16	0,9	1769	100,0

Dördüncü göç dönemine gelince ise, 858 kişiyle evlilik yoluna başvuranlar – bu yola başvuranların tamamının %88,0'ı – diğer yollara başvuranlara göre açık ara öndedir. Böylelikle 1980 ve sonrası yılların “Evlilik yoluyla göç” dönemi olarak adlandırılmasının isabetli olduğu

²⁴ Bu soruları yanıtlayan kişinin birden çok seçenek seçme imkânı vardı.

ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu göç döneminde 150 kişi (bu yolu tercih edenlerin %75,4'ü) “Aile bütünleşmesi”, 57 kişi (bu yolu tercih edenlerin % 89,0'ı) “Anlaşmalı evlilik” ve 37 kişi (bu yolu tercih edenlerin % 59,0'ı) “Akraba/kardeşin istek yapma”sıyla Avrupa’ya göç etmişlerdir. Neticede, en az 1302 kişinin – tüm göçmenlerin %73,6’sı – bağlayıcı sosyal sermayesini devreye sokarak göç etmiştir. “En az 1302 kişi” deme gerekçesi diğer yollarda da (bkz. Tablo 6’nın 6., 7. ve 8. sütunları) – örneğin “Turist olarak” ya da “Yasa dışı yolla” – sosyal sermayenin devreye girmiş olmasının mümkün olmasındandır. Buna ek olarak “Birden çok seçenek işaretleyenler” de işaretlenmiş seçeneklerin arasında sosyal sermayenin açık olarak devreye girdiği yollar da mevcuttur.

Tablo 7. “Göç Eden Kişi Göç Parasını Nereden Sağladı?” Sorusuna Verilen Cevapların Frekans Analizi

Göç Dönemi	Göç eden kişi göç parasını nereden sağladı?																	
	Kendisi		Aileden		Herhangi birinden ödünç alarak		Mülk satarak		Bankadan		Tefeciden		Diğer		Birden çok seçenek (Kendisi + Aileden)		Total	
	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
1950-1959	2	0,8	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	2	0,1
1960-1969	20	8,1	58	4,3	4	3,9	1	3,8	0	0,0	2	100,0	1	2,8	0	0,0	86	4,9
1970-1979	70	28,2	238	17,8	32	31,4	6	23,0	0	0,0	0	0,0	6	16,7	0	0,0	352	19,9
1980 ve sonrası	156	63,0	1042	77,9	66	64,7	19	73,0	16	100,0	0	0,0	29	80,6	1	100,0	1329	75,1
Total	248	14,0	1338	75,6	102	5,8	26	1,5	16	0,9	2	0,1	36	2,0	1	0,05	1769	100,0

“Kümülatif Nedensellik Teorisi”ne göre göçmen arkadaş, tanıdık, akrabaları olanların – yani güçlü ve zayıf bağlara sahip olanların – bunlara sahip olmayanlara göre çok daha yüksek bir göç olasılıklarının olduklarını biliyoruz. Ayrıca Field bağlayıcı sosyal sermayeyi kamusal değer üretmesi açısından olumlu bir kaynak olarak görmüş, Fussell, Köşer Akcapar ve Garip ise, sosyal sermayenin potansiyel göçmenlerin uluslararası göçlerinin maliyetlerini azaltabileceğini belirtmişlerdi. Peki, Avrupa’ya göçlerini gerçekleştirebilmek için gerekli maddi kaynağı sağlamada Emirdağlılar bağlayıcı sosyal sermayenin desteğine başvurmuşlardır mı? Bunu ortaya çıkarabilmek amacıyla ankette göç eden kişinin göç parasını nereden sağladığı sorusu sorulmuştur.

Tablo 7’ye göre kendi şahsi imkânları ile gidenler, yani “Kendisi” ve “Mülk satarak” ya da (bankaya ya da tefeciye) borçlanarak seçeneklerini işaretleyenler toplamda 292 kişi, yani dört dönemin toplam göçmenlerinin %16,5’tir. Birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü göç dönemlerinde en az sırasıyla 0 kişi, 62 kişi (tüm ikinci dönem göçmenlerinin %72,1’i), 270 kişi (tüm üçüncü dönem göçmenlerinin %77,0’ı) ve 1109 kişi (tüm dördüncü dönem göçmenlerinin %83,4’ü, toplamda 1441 kişi – tüm göçmenlerin %81,5’i – göç parasını bağlayıcı sosyal sermayesini kullanarak yani aileye ve tanıdıklara (2., 3. ve 8. sütunlar) başvurarak elde etmişlerdir. “Diğer” seçeneğini işaretleyenlerin farklı bir kaynak olarak kastettikleri şeyin sosyal sermaye olarak değerlendirilebilme ihtimalinden dolayı burada toplam sayı verilirken yine “en az” ifadesi kullanılmıştır.

SONUÇ

Dört göç dönemi ile sosyal sermayenin norm, *network* ve güven unsurlarını ortaya koymaya yönelik sorulmuş tutum sorularına alınan “olumlu” yanıtların oranı “olumsuz” yanıtların oranına kıyasla yüksek çıkmıştır. Buna ek olarak anketi yanıtlayan hane halkı üyesine göç edenin

hangi yolla göç ettiği sorulduğunda toplam göçmenlerin yaklaşık %89,0'ının göçlerinde sosyal sermayelerine başvurdukları görülmüştür. Göç eden kişinin göç parasını nereden sağladığına bakıldığında da tüm göçmenlerin %81,4'ünün onu bağlayıcı sosyal sermayesini kullanarak yani aileye ve tanıdıklara başvurarak elde ettikleri açığa çıkmıştır. Elde edilen verilerle varlığı ortaya çıkan Emirdağ bağlayıcı sosyal sermayesinin Emirdağ-Avrupa arasındaki göçte süreklilik sağladığı ve işlevselliğinin her yeni göç döneminde bir artış trendi sergilediği görülmüştür. Buna paralel olarak, Emirdağ'dan Avrupa'ya sürekli gerçekleşen göç örneğinde Kümülatif Nedenselliği Teorisi de doğrulanmıştır.

Emirdağ bağlayıcı sosyal sermayesinin varlığına göçün dinamikleri açısından yaklaşıldığında, Emirdağlıların dış göçü örneğinde artık 1980'ler ve sonrası dördüncü göç döneminin belirleyici unsuru olan "evlilik" neredeyse ortadan kalkmıştır. Başka bir deyişle, ilçeden Avrupa'ya yerli gelin/damat ihracı önemli oranda azalmıştır. Artık Avrupalı Emirdağlı evlilik arzusu içerisinde olduğunda aday gelinin ya da damadın 1960'lı yıllar itibarıyla Avrupa'da gelişim gösteren Emirdağ topluluğundan (veya Avrupalı Türklerden) olmasını tercih etmektedir. Bu tercihin arka planında yerli-Avrupalı kültürleri çatışması ve entegrasyon (dil sorunu, bu sorunla ilintili iş sorunu gibi) sorunları, bu sorunların meydana getirdiği yerli eşin Avrupalı eş ile uyumsuzlukları ve yerlinin Avrupalıya aşırı/total bağımlılığı gibi alt sorunlar yer almaktadır. Bu sorunlar neticesinde evlilikler yürümemiş çok sayıda boşanma gündeme gelmiştir. Yerli Emirdağlı da hemşerilerinin çocuklarının Avrupalı Emirdağlı ile olumsuz tecrübelerinin gözlemiyle Avrupalı Emirdağlı ile kızının ya da oğlunun evliliğini arzulamamaktadır. Avrupalı-yerli Emirdağlılar arası evlilik geçmişte bir prestij kaynağı iken durum tamamıyla değişmiştir.

Sonuç olarak, bu çalışmada bahsi geçen Emirdağ bağlayıcı sosyal sermayesi yeni göçlere hizmet etmekten ziyade Avrupa'da yaşayan Emirdağlılar ve Avrupa'da yaşayan Emirdağlılar ile memleket arasındaki bağları canlı tutmaya, böylelikle de Emirdağlılık kimliğinin orijinalliğinin muhafazasına katkı sağlamaktadır. Bunun paralelinde Avrupalı Emirdağlıların memleketlerine yabancılaşmış unsurlar olmaları değil, sosyal, ekonomik hatta politik statüleriyle potansiyel olarak yerel kalkınmaya katkı sunan aktörlere dönüşümleri söz konusudur.

KAYNAKÇA

- Akcapar, S. K. (2010). Re-Thinking Migrants' Networks and Social Capital: A Case Study of Iranians in Turkey, *International Migration*, 48: 161-196.
- Bourdieu, P. (2016). *Sociologie Générale Cours au Collège de France 1983-1986 Volume 2*. Paris: Editions Raisons d'agir/Editions du Seuil.
- Bourdieu, P. (1980). Le capital social, *Actes de la recherche en sciences sociales*, 31: 2-3. [Online] http://www.persee.fr/doc/arss_0335-5322_1980_num_31_1_2069 [Erişim Tarihi: 09.02.2017].
- Bourdieu, P. (1973). Cultural Reproduction and Social Reproduction (Editör) Brown R.: *Knowledge, Education and Cultural Change* içinde (ss. 71-84) London: Tavistock.
- Coleman, J. S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital, *American Journal of Sociology*, 94: S95-S120. [Online] <http://www.jstor.org/stable/2780243> [Erişim Tarihi: 09.02.2017].
- Cooley, C. H. (1909). *Social Organization: A study of the Larger Mind*, New York: Charles Scribner's Sons. [Online] <https://ia800304.us.archive.org/18/items/socialorganizat00cool/socialorganizat00cool.pdf> [Erişim Tarihi: 09.02.2017].

- Durkheim, E. (2013). Communauté et société selon Tönnies, *Sociologie*, 4(2). [Online] <http://journals.openedition.org/sociologie/1820> [Erişim Tarihi: 09.02.2017].
- Durkheim, E. (1930). *De la division du travail social*, Paris: Quadrige/PUF. [Online] https://monoskop.org/images/9/97/Durkheim_%C3%89mile_De_la_division_du_travail_social_1991.pdf [Erişim Tarihi: 09.02.2017].
- Field, J. (2008). *Sosyal Sermaye*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Fukuyama, F. (1998). *Güven Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması*. (Çeviren, Buğdaycı, A.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Fussel, E. (2010). The Cumulative Causation of International Migration in Latin America, *The Annals of the American Academy*, 630(1): 162-177.
- Garip, F. (2008). Social Capital and Migration: How Do Similar Resources Lead to Divergent Outcomes?, *Demography*, 2008, 45(3): 591-617.
- Hanifan, L. J. (1920). *The Community Center*, Boston & New York & Chicago & San Francisco: Silver, Burdett & Company. [Online] <https://ia800205.us.archive.org/2/items/communitycenter00hanirich/communitycenter00hanirich.pdf> [Erişim Tarihi: 09.02.2017].
- Helliwell, J. F. and Putnam, R. D. (2004). The social context of well-being, *Philosophical Transactions of the Royal Society B, Biological Sciences*, 359: 1435-1446. [Online] <http://doi.org/10.1098/rstb.2004.1522> [Erişim Tarihi: 09.02.2017].
- <https://www.oecd.org/sdd/social-capital-project-and-question-databank.htm> [Erişim Tarihi: 10.09.2016].
- İbni Haldun (2017). *Mukaddime I*. (Çeviren Dursun, T.) İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Kartal, Z. (2014). Dış Göçün Sosyo-Kültürel Boyutu-Emirdağ Örneği (Hazırlayan) Acet, M.: *Göç Siladan Vatana, Emirdağ Etkinlikleri içinde* (ss. 88-101) Eskişehir: Aktüel Ofset.
- Klvaňová, R. (2010). Moving Through Social Networks: The Case of Armenian Migrants in the Czech Republic, *International Migration*, 48(2): 103-132.
- Massey D. S. and Aysa-Lastra M. (2011). Social Capital and International Migration from Latin America, *International Journal of Population Research*, 2011: 1-18. [Online] <https://www.hindawi.com/journals/ijpr/2011/834145/> [Erişim Tarihi: 11.02.2017].
- Méda, D. (2002). Le capital social: un point de vue critique, *L'Économie politique*, 14(2): 36-47.
- Lévesque, M. and White, D. (1999). Le concept de capital social et ses usages, *Lien social et Politiques*, (41): 23-33. [Online] <https://doi.org/10.7202/005148ar> [Erişim Tarihi: 11.02.2017].
- Lin, N. (2011). *Social Capital A theory of Social Structure and Action*, New York: Cambridge University Press.
- Pieterse, J. N. (2003). Social Capital and Migration: Beyond Ethnic Economies, *Ethnicities*, 3(1): 29-58.
- Portes, A. (1998). Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology, *Annual Review of Sociology*, 24(1): 1-24.
- Putnam, R. D. (2000a). Bowling Alone: America's Declining Social Capital (Editörler) Crothers L., Lockhart, C.: *Culture and Politics içinde* (ss. 223-234) New York: Palgrave Macmillan. [Online] https://doi.org/10.1007/978-1-349-62397-6_12 [Erişim Tarihi: 10.02.2017].

Putnam, R. D. (2000b). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, New York: Simon and Schuster.

Thiébaud, J. L. (2003). Les travaux de Robert D. Putnam sur la confiance, le capital social, l'engagement civique et la politique comparée, *Revue internationale de politique comparée*, 10(3): 341-355.

Tocqueville, A. (1986). *De la démocratie en Amérique Souvenirs L'Ancien Régime et la Révolution*, Paris: Robert Laffont.

Weber M. (1914). *Economie et société (Tome 1 et 2)*, Paris: Agora.

Woolcock, M. (2001). The place of social capital in understanding Social and Economic Outcomes, *OECD*. [Online] <http://www.oecd.org/education/innovation-education/1824913.pdf> [Erişim Tarihi: 10.02.2017].

Yavuz, A. (2018). Afyonkarahisar'daki 'küçük Brüksel', *Anadolu Ajansı*. [Online] <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/afyonkarahisardaki-kucuk-bruksel/1222557> [Erişim Tarihi: 17.12.2018].